

Sufinansiranje medija koji krše etičke standarde 2019-2021.

**Autori: Petar Radosavljev, Nevena Krivokapić Martinović i Bojan Perkov
Beograd, oktobar 2022.**

Ovaj izveštaj objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu izveštaja odgovoran je isključivo Savet za štampu i izveštaj ne odražava nužno zvanične stavove Evropske unije

Uvod	3
Prezentacija analiza drugih aktera koji su se bavili istim ili sličnim problemom	4
Opis pravila za sufinansiranje	6
Identifikovani problem	8
Opis stanja: Konkursi	11
Opis stanja: Savet za štampu	14
Komparativna analiza	16
Osnovni nalazi	17
Pojedinačni primeri	29
Loše prakse	30
Dobre prakse	31
Zbunjujuće prakse	31
Slučaj Ministarstva kulture i informisanja i AP Vojvodine	31
Preporuke	34
DODATAK	35

1. Uvod

Medijsko tržište u Srbiji je veoma raznovrsno i moglo bi se reći prezasićeno velikim brojem medija u odnosu na veličinu države i medijske potrebe građana. Prema podacima Agencije za privredne registre, koja vodi Registar medija, u 2019. godini bilo je registrovano oko 2300 medija, ovaj broj srazmerno je rastao naredne dve godine, te je 2021. godine iznosio oko 2600. Od ovih 2600 registrovanih medija više od 900 je dnevnih i periodičnih novina, skoro 850 internet portala i 89 uređivački oblikovanih internet stranica, 335 radio programa i 243 TV programa, kao i nešto manje od 30 servisa novinskih agencija. Finansiranje ovih medija, u ekonomiji kao što je Srbija, i dalje se u značajnoj meri oslanja se na javni novac, odnosno sredstva koja izdvajaju organi vlasti na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou.

Za razliku od povećanja broja medija na srpskom tržištu, iznos sredstava predviđen za medije u postepenom je padu u periodu kojim se ovo istraživanje bavi. Ovaj iznos 2019. godine bio je oko 2.1 milijarde dinara. Konkursima 2020. godine predviđeno je 1.4 milijardi dinara, dok su 2021. godine sredstva iznosila približno 1.6 milijardi dinara.

Reformski paket medijskih zakona, koji su činili Zakon o javnom informisanju i medijima (ZJIM), Zakon o elektronskim medijima (ZEM) i Zakon o javnim medijskim servisima (ZJMS), usvojen je 2014. godine sa ciljem da na medijsku scenu Srbije unese novine koje bi modernizovale informisanje i bliže ga uskladile sa standardima Evropske unije i savremenim okolnostima uopšte. Tako je jedna od glavnih novina bilo uvođenje takozvanog projektnog sufinansiranja medija od strane državnih organa, radi ostvarivanja javnog interesa. Iako je članom 15 ZJIM jasno utvrđeno šta je to "javni interes u oblasti informisanja", imajući u vidu istorijat uticaja državnih struktura i drugih moćnih aktera na medije u Srbiji, javno sufinansiranje medija se, nažalost, pretvorilo u suštu suprotnost zakonskim načelima.

Lokalni mediji, osim retkih izuzetaka koji profesionalno i odgovorno izveštavaju građane i zbog toga su na udaru, (p)ostali su "megafoni" funkcionera i vladajućih partija. U kombinaciji sa privatizacijom medija u javnom vlasništvu, od kojih su mnoge kupili ljudi bliski vladajućim političkim strukturama, novac namenjen nepristrasnom i istinitom informisanju građana postaje nagrada za poslušnost i hvaljenje vlasti.

Tokom sedam godina konkursnog sufinansiranja medija javnim novcem bilo je pregršt problema, od toga da ogromne iznose dobijaju mediji koji afirmativno izveštavaju o postupcima vlasti i višestruko krše sve standardne profesionalne etike, da se novac dodeljuje neafirmisanim firmama osnovanim odmah po raspisivanju konkursa, pa do vrlo sumnjivih sastava konkursnih komisija, koje bi trebalo da čine stručnjaci za oblast medija i informisanja. Kao "kontrolni mehanizam" uveden je princip da prednost pri dodeljivanju konkursnih sredstava imaju mediji za koje Savet za štampu nije donosio odluke da su kršili Kodeks novinara Srbije, niti izricao javne opomene za nepoštovanje novinarske etike. Pitanje je, međutim, koliko se taj princip poštuje, kao i da li organi vlasti koji raspisuju konkurse uopšte konsultuju Savet za štampu.

U medijskoj strategiji Vlade Srbije za period od 2020. do 2025. godine, koja je usvojena

početkom 2020. godine nakon niza turbulentnih okolnosti, u kontekstu prethodne strategije ističe se da sveobuhvatna analiza efekata projektnog sufinansiranja sadržaja za ostvarenje javnog interesa nije urađena. Takođe se navodi da izveštaji o različitim aspektima projektnog sufinansiranja medija ukazuju na probleme u vezi sa načinom raspisivanja konkursa i odbijanjem lokalnih samouprava da raspišu konkurse, načinom izbora i sastavom komisija, netransparentnošću konkursa, propisivanjem diskriminativnih uslova, neadekvatnim sistemom nadzora i nedostatkom evaluacije kvaliteta sufinansiranih sadržaja. Tokom 2021. godine pripremane su izmene i dopune Zakona o javnom informisanju, mnogo vremena posvećeno je problemima koji se tiču projektnog sufinansiranja, ali, nažalost, ovaj proces još uvek nije okočan u skladu sa medijskom strategijom.

Predmet ovog istraživanja je koliko se prilikom donošenja odluka o sufinansiranju medijskih projekata iz budžeta lokalnih samouprava u Srbiji, tj. novca svih građana, vodi računa o profilima medija koji konkurišu, a naročito o tome koliko poštuju profesionalne i etičke standarde. Cilj istraživanja jeste da pokaže da li donosioci odluka, pre svega članovi komisija i nadležni organi lokalnih samouprava, dovoljno uzimaju u obzir kapacitete medija i njihova ranija postignuća, a pre svega da li su poštovali etičke i profesionalne standarde. Na osnovu toga, zaključićemo u kojoj meri odlukama o sufinansiranju medijskih projekata lokalne samouprave u Srbiji štite javni interes u informisanju, ali i sredstva građana.

Analizirani su podaci o konkursima održanim tokom 2019, 2020. i 2021. godine, a kao izvori korišćeni su Baza podataka i dokumenata o budžetskom sufinansiranju medijskih sadržaja u Srbiji Udruženja novinara Srbije (UNS), upiti jedinica lokalne samouprave poslati Savetu za štampu, kao i drugi izvori podataka koji su od značaja za istraživanje (Baza onlajn medija SHARE Fondacije, baza "Kešformisanje" istraživačkog portala KRIK, itd).

2. Prezentacija analiza drugih aktera koji su se bavili istim ili sličnim problemom

U nastavku ćemo predstaviti neke od prethodnih izvora i analiza koji su se bavili projektnim sufinansiranjem medija, konkursima ili drugim aspektima finansiranja medija u Srbiji. Može se reći da su navedene teme izazvale veliko interesovanje stručne javnosti, imajući u vidu koliko se novinarska udruženja i civilno društvo bave ovom temom. Međutim, pojedini resursi nisu kasnije ažurni, što može značiti da su proizvedeni u okviru projekata čije finansiranje nije nastavljeno.

BIRN (Javno o javnim konkursima)

BIRN Srbija je 2019. godine lansirao projekat "Javno o javnim konkursima", kojim je na jednom mestu objedinjena baza podataka koja se odnosi na povećanje transparentnosti sprovođenja

sufinansiranja medija. Baza obuhvata podatke vezane za period od 2019. do 2021. godine.

NUNS (Aktivno praćenje konkursa)

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) od 2014. godine na svom sajtu, u odeljku Konkursi objavljuje informacije o raspisanim konkursima za projektno sufinansiranje medija.

UNS: Pretraži me - javna baza projektnog sufinansiranja medijskih projekata od javnog značaja (Aktivna baza)

Finansiranje medija predstavlja bazu podataka i dokumenata o budžetskom sufinansiranju medijskih sadržaja u Srbiji na republičkom, pokrajinskom i lokalnom nivou. Ova baza kreirana je u okviru projekta "Biti ili ne biti za medijsku reformu u Srbiji", koji je trajao od 1. aprila 2015. do 31. marta 2016. godine. Baza je predstavljala zajednički projekat pet novinarskih i medijskih udruženja - Udruženja novinara Srbije, Asocijacije nezavisnih lokalnih medija Lokal pres, Asocijacije nezavisnih elektronskih medija, Nezavisnog društva novinara Vojvodine i Nezavisnog udruženje novinara Srbije. Po okončanju ovog projekta, UNS je nastavio da razvija i ažurira bazu. Podaci su pretraživi od 2015. godine. U bazi se može pretražiti da li su gradovi/opštine raspisali konkurs za sufinansiranje medijskih sadržaja, koliko je novca za tu svrhu izdvojeno, kome je dodeljen novac, sastav komisije koja je odlučivala o novcu, te da li je u procesu bilo neregularnosti. Ovo je jedinstvena baza u kojoj se mogu pronaći sve informacije na jednom mestu.

Raskrikavanje: Kešformisanje (podaci od januara 2017. do marta 2019. godine)

Kešformisanje predstavlja bazu podataka o opštinskom finansiranju medija kroz projekte. Ovu bazu kreirali su novinari portala Raskrikavanje (koji se bavi, između ostalog, otkrivanjem lažnih vesti u Srbiji). Baza predstavlja prikaz medija koji su dobijali najviše novca iz budžeta za određene vremenske i konkursne periode. Kešformisanje baza sadrži podatke o sufinansiranju medijskih projekata, odnosno koliko je svaka opština dodelila novca medijima za 2017, 2018. i u prva tri meseca 2019. godine. Poslednji ažurirani podaci su iz marta 2019. godine. U ovoj bazi može se pretraživati prema nazivu projekta, opštini, podnosiocu projekta (fime i vlasnici) i mediju. Kada se odabere određeni medij u bazi, prikazuje se i broj lažnih vesti i drugih medijskih manipulacija koje je portal Raskrikavanje otkrio. Početna strana baze prikazuje slučajeve preklapanja velikih novčanih iznosa koje su određeni mediji dobili i velikog broja lažnih vesti otkrivenih u tim medijima.

SHARE Fondacija: Baza onlajn medija (Aktivna baza)

Baza onlajn medija (onlajnmediji.rs) je otvorena i slobodna platforma SHARE Fondacije koja

sadrži informacije o internet stranicama čija je prevashodna svrha informisanje građana, a koje su kao takve registrovane kao internet mediji. Pored najvažnijih informacija, poput osnivača medija, novca dobijenog iz javnih izvora ili glavnog i odgovornog urednika, baza sadrži i druge korisne podatke o portalima: sedište, lokaciju servera gde je sam sajt hostovan i sl. Svi podaci su preuzeti iz javno dostupnih i pretraživih izvora, pre svega Registra medija pri Agenciji za privredne registre (APR) Republike Srbije, čiji se podaci ažuriraju na svaka tri meseca. Ostali podaci preuzeti su sa sajta kompanije Gemius, iz Whois baza podataka o domenima, baze Saveta za štampu, kao i sa samih sajtova medija, s tim da se nakon prvog unosa medija u bazu ovi podaci ne proveravaju naknadno. Podaci u ovoj bazi odnose se isključivo na onlajn medije koji su registrovani.

3. Opis pravila za sufinansiranje

Zakon o javnom informisanju i medijima (ZJIM), donet 2014. godine, uveo je novi model sufinansiranja projekata u oblasti javnog informisanja radi ostvarivanja javnog interesa (glava III ZJIM-a). ZJIM je krovni zakon koji reguliše ovu oblast. Pored ZJIM-a, donet je i Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja (Pravilnik), koji detaljnije reguliše sve prethono navedeno u ZJIM-u. Kako se navodi u Pravnoj analizi projektnog sufinansiranja sadržaja od interesa za javnost u Republici Srbiji, koju je izdao NUNS, a napisao Miloš Stojković: "Imajući u vidu da se sredstva projektnog sufinansiranja dodeljuju po osnovu opštih pravila vezanih za državnu pomoć, neophodno je napomenuti i Zakon o kontroli državne pomoći, kao i Uredbu o pravilima za dodelu državne pomoći, te Uredbu o načinu i postupku prijavljivanja državne pomoći."

ZJIM je jasno propisao da Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave, obezbeđuje iz budžeta deo sredstava i raspoređuje ih na osnovu sprovedenih javnih konkursa i pojedinačnim davanjima (čl. 17). Konkurs se može raspisati za projekte koji se tiču proizvodnje medijskih sadržaja i organizovanja i učešća na stručnim, naučnim i prigodnim skupovima, kao i unapređivanja profesionalnih i etičkih standarda u oblasti javnog informisanja, s tim što se za projekte proizvodnje medijskih sadržaja mora obezbediti minimum 90% iznosa sredstava opredeljenih za konkurs (čl. 18), čime se jasno akcentat stavlja na projekte vezane za proizvodnju medijskih sadržaja.

Odluku o raspisivanju konkursa donosi nadležni organ za poslove javnog informisanja u toku kalendarske godine. Konkurs se raspisuje kao javni poziv i objavljuje na internet stranici nadležnog organa kao i u jednim novinama (čl. 19). **Pravo učešća na konkursu imaju izdavači medija koju su upisani u Registar medija kao i pravna lica koja se bave proizvodnjim medijskih sadržaja i koja dokažu da će sadržaj biti realizovan putem medija.** Pravo učešća nemaju izdavači koji se finansiraju iz javnih prihoda (čl. 21). Bitno je napomenuti da se može konkurisati samo sa jednim projektom na konkursu, kao i da izdavač više medija može da konkuriše sa jednim projektom za svaki medij koji izdaje.

Učesnik na konkursu može da predloži sufinansiranje u iznosu koji ne prelazi 80% vrednosti

projekta i naravno najviše do iznosa koji je utvrđen konkursom (čl. 22). Prijave za konkurs se ocenjuju u skladu sa predloženim aktivnostima i da li su one podobne da ostvare opšti interes u oblasti javnog informisanja, a bliži kriterijumi su posebno određeni u raspisanim konkursima (čl. 23). Konkursna komisija sastavljena od tri ili pet članova ocenjuje projekte. Članove komisije imenuje rukovodilac organa koji je raspisao konkurs i, što je važno, oni moraju biti izabrani iz reda nezavisnih stručnjaka za medije i medijskih radnika koji nisu u sukobu interesa i ne obavljaju javnu funkciju. Po zakonu, većinu članova komisija predlažu novinarska i medijska udruženja, ukoliko takav predlog postoji i ukoliko predložena lica ispunjavaju zakonom predviđene uslove, i to za svaki konkurs posebno. Nakon toga, odluka o izboru članova komisije objavljuje se na veb-sajtu organa (čl. 24).

Komisija nakon analize projekata podnosi obrazloženi predlog o raspodeli sredstva, a odluku donosi rukovodilac organa koji je raspisao konkurs. Odluka u formi rešenja se objavljuje na veb-stranici i dostavlja se svim učesnicima konkursa. Rešenje je konačno i ne postoji pravo žalbe, već se može pokrenuti upravni spor (čl. 25). Izdavači čiji su projekti odobreni na konkursu dužni su da dostave narativni i finansijski izveštaj o sprovedenim aktivnostima organu koji je doneo odluku o raspodeli sredstava, a sve u skladu sa Ugovorom koji su potpisali sa tim organom. Pored izveštaja izdavač je dužan i da dostavi dokaz o realizaciji projekta (čl. 26). Što se tiče svih ostalih pravila za obezbeđivanje i raspodelu sredstava, njih bliže uređuje Ministarstvo nadležno za poslove javnog informisanja (čl. 28).

Ono što mnogo detaljnije uređuje prethodno navedena pravila jeste Pravilnik o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja (Pravilnik). Neohodno je napomenuti da se, pored već pomenutih opštih pravila, u samom Pravilniku detaljno govori i o kriterijumima za ocenu projekata. U okviru našeg istraživanja upravo su kriterijumu ti koji nas najviše zanimaju.

Članom 18 Pravilnika taksativno su pobrojani kriterijumi na osnovu kojih će se ocenjivati svaki pojedinačni projekat koji je podnet. Oni se odnose na mere u kojoj je predložena projektna aktivnost podobna da ostvari javni interes u oblasti javnog informisanja, kao i na mere pružanja veće garancije privrženosti profesionalnim i etičkim medijskim standardima. Ukoliko se posebno osvrnemo na mere vezane za profesionalne i etičke medijske standarde, možemo videti da je neophodno oceniti sledeće:

1) da li su učesniku konkursa izrečene mere od strane državnih organa, regulatornih tela ili tela samoregulacije u poslednjih godinu dana, zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda (podatke pribavlja stručna služba od Regulatornog tela za elektronske medije za elektronske medije, a od Saveta za štampu za štampane i onlajn medije);

2) dokaz o tome da su nakon izricanja kazni ili mera preduzete aktivnosti koje garantuju da se sličan slučaj neće ponoviti.

Suštinski, kriterijumi iz člana 18 odnose se upravno na to da se prilikom ocene projekta proveriti podobnost da ostvari javni interes, kapacitet podnosioca da izvrši sve predložene aktivnosti iz projekta i da mu nisu izricane mere zbog nepoštovanja profesionalnih i etičkih standarda, što

se u ovom slučaju odnosi na kodeks profesionalne etike. Pored ovih kriterijuma, organ koji je raspisao konkurs slobodan je da odredi i dodatne kriterijume, ukoliko su potrebni za specifični konkurs.

Ovo istraživanje najviše se bazira na poslednjem opisanom kriterijumu - da li su mediju koji će sprovesti projekat prethodno bile izrečene mere, u ovom slučaju, od strane Saveta za štampu.

Savet za štampu je nezavisno samoregulatorno telo koje je osnovano sa ciljem da prati poštovanje Kodeksa novinara Srbije u štampanim i onlajn medijima. Članstvo u Savetu za štampu nije obavezno, ali doprinosi većem kredibilitetu medija članova jer sa sobom nosi veće odgovornosti. Iz tog razloga, nakon što je, po podnetoj žalbi, Savet za štampu ustanovio da su članovi prekršili Kodeks donosi odluku o prekršaju Kodeksa novinara Srbije i takav medij je u obavezi da tu odluku objavi. Savet za štampu rešava i po žalbama koje se odnose na medije koji nisu članovi Saveta, ali takvim medijima se izriču javne opomene o kršenju Kodeksa i oni nisu u obavezi da ih objavljuju.

Savet za štampu olakšao je proces podnošenja žalbi na medije putem jednostavne procedure koja se može sprovesti na njihovom sajtu i na taj način omogućio građanima veće angažovanje i uticaj na rad nesavesnih medija.

Cilj ovog istraživanja je da ispita korelaciju između prijavljivanja kršenja kodeksa lokalnim samoupravama i broja grantova dodeljenih medijima koji su identifikovani kao serijski/višestruki prekršioc Kodeksa.

4. Identifikovani problem

Problem koji je identifikovan nakon donošenja ZJIM-a, kao i Pravilnika u kojem se navode kriterijumi za ocenu projekata, jeste da se, iako jasno propisani, kriterijumi ne primenjuju dosledno. Bitan zaključak koji se takođe može izvesti je i da za neprimenjivanje tih kriterijuma ne postoji sankcija. Stoga, ukoliko konkursne komisije ne uzmu u obzir ove kriterijume i nedonesu odluku o raspodeli sredstava na osnovu njih, sredstva mogu otići učesnicima konkursa koji imaju izrečene mere od strane državnih organa, regulatornih tela ili samoregulatornog tela, Saveta za štampu, zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda, tj. zbog kršenja Kodeksa novinara Srbije.

U ovom istraživanju dosta poteškoća je zadata činjenica da prema Zakonu o javnom infomisanju **pravo učešća na konkursu imaju izdavači medija koju su upisani u registar medija kao i pravna lica koja se bave proizvodnjim medijskih sadržaja i dokažu da će sadržaj biti realizovan putem medija**. Upravo ova druga kategorija, pravna lica koja se bave proizvodnjom medijskih sadržaja, odnose prevagu na konkursima, tj oni najviše apliciraju za konkurse, a ne sami izdavači. U skladu sa Pravilnikom, propisan je i sadržaj obrasca prijave za projektno sufinansiranje, gde se jasno može videti da je neophodno navesti naziv medija preko kojeg će se realizovati projekti, bez obzira na to da li je podnosilac izdavač ili drugo pravno lice, tj. "produkcija".

ПРИЈАВА ЗА ПРОЈЕКТНО СУФИНАНСИРАЊЕ ИЗ ОБЛАСТИ ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА		
ПРИЈАВА НА КОНКУРС:		ПРИЈАВА ЗА ПОЈЕДНАЧНО ДАВАЊЕ:
<i>I. Основни подаци</i>		
1.1 НАЗИВ ОРГАНА КОМЕ СЕ ПОДНОСИ ПРИЈАВА:		1.2 НАЗИВ КОНКУРСА (уписати назив конкурса за који се пријављује):
1.3 ПОДНОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА (уписати пуни назив правног лица или предузетника из решења Агенције за привредне регистре):		1.4 НАЗИВ ПРОЈЕКТА:
1.5 УКУПНА ВРЕДНОСТ ПРОЈЕКТА (У РСД):		1.6 СРЕДСТВА ЗА КОЈА АПЛИЦИРАТЕ (У РСД):
1.7 ОЗНАЧИТИ ДА ЛИ СТЕ ИЗДАВАЧ МЕДИЈА (уписати издавач медија):	1.8 ОЗНАЧИТИ ДА ЛИ СТЕ ПРОДУКЦИЈА (уписати - продукција):	1.9 ОСТАЛО (уписати):
1.10 НАЗИВ МЕДИЈА ПРЕКО КОЈЕГ ЋЕ СЕ РЕАЛИЗОВАТИ ПРОЈЕКАТ (уписати пуни назив из Регистра медија):		1.11 РЕГИСТАРСКИ БРОЈ МЕДИЈА ПРЕКО КОЈЕГ ЋЕ СЕ РЕАЛИЗОВАТИ ПРОЈЕКАТ (уписати број из Регистра медија):

Izgled obrasca za prijavu za projektno sufinansiranje

Upravo tada dolazimo do glavnog problema, jer pravo da konkurišu imaju i izdavači određenog medija i druga pravna lica koja dokažu da će sadržaj biti realizovan putem medija, dok Savet za štampu odlučuje o medijima i izriče mere medijima. Stoga lokalna samouprava šalje upite sa listom medija, ali ono što smo mogli da primetimo jeste da često izdavači nisu ti koji podnose projekte, već druga pravna lica koja realizuju projekte preko određenih medija.

Međutim, u javno dostupnim bazama i dokumentima nisu dostupne ove prijave, stoga je prilikom istraživanja mnogo teže naći vezu između ovih pravnih lica i medija, posebno što se u određenim konkursima i informacijama koje su nama dostupne ne vidi dokaz o tome da će sadržaj biti realizovan putem medija i kog tačno. U većini rešenja o dodeli sredstava se ne navodi preko kojeg medija će biti realizovan projekat.

I pored ovih prepreka, ovakvi primeri su pronađeni. Implikacije o zaobilazanju odredaba Pravilnika utvrdili smo uvidom u javne baze odobrenih projekata u kojima su pored naziva medija koji će sprovoditi projekat navedeni i podnosioci projekata. Uvidom u ove podatke, naišli smo na praksu određenih subjekata koji su povezana lica sa pojedinim izdavačima medija. U ovakvim slučajevima izdavač medija je podneo projekat koji će realizovati njegov medij, ali pored ovog projekta, drugo povezano lice koje se bavi proizvodnjom medijskih sadržaja podnelo je projekat na isti konkurs koji će biti realizovan putem istog medija.

Odredba iz čl. 14 Pravilnika jasno utvrđuje pravilo da učesnik konkursa može konkurisati samo sa jednim projektom na jednom konkursu, s tim da ako je učesnik konkursa izdavač više medija, može konkurisati sa po jednim projektom za svaki medij.

U skladu sa prethodno navedenom praksom, zaobilazi se ovo ograničenje na sledeći način - povezano lice i izdavač medija konkurišu projektima koji će biti realizovani putem istog medija. Ovakva lica povezana su na različite načine, najčešće kroz vlasničku strukturu, menadžment,

srodničke odnose, ali i kroz činjenicu da su i izdavač i povezano lice registrovali sedište na istoj adresi.

Na ovaj način, de facto se zaobilazi ograničenje utvrđeno pravilnikom, jer sredstva na kraju pristižu povezanim licima i na taj način se na istom konkursu može konkurisati više puta za isti medij. Kroz naše istraživanje najčešće je utvrđeno da se jedno povezano lice javlja uz izdavača, ali u jednom primeru uočljivo je i odobravanje projekata dvoma povezanim licima i izdavaču istog medija.

Zaobilaženjem odredbi pravilnika, Opštine Ruma je konkursom objavljenim 2021. godine odobrila sredstva Radio difuznom društvu Radio-Televizija AS DOO Šabac i preduzetniku Vladimiru Uroševiću – MR Media. Oba učesnika konkursa sprovodila bi projekat putem RTV AS registrovanog medija i oba učesnika konkursa povezana su putem istog registrovanog sedišta u ul. Kralja Milan br. 9, Šabac.

Drugi ovakav primer, nalazimo kod povezanosti Sremske televizije DOO iz Šida i preduzetničke radnje Sirmium Media, Mirjane Vasić. Oboma učesnicima konkursa koji je objavila Opština Ruma 2021. godine odobrena su sredstva za sprovođenje projekata putem istog medija – Sremske Televizije. Sremska televizija DOO je izdavač ovog medija, dok je Sirmium Media učestvovala na konkursu kao preduzetnik koji se bavi proizvodnjom medijskih sadržaja. Vlasnik Sremske Televizije DOO je Aleksandar Vinčić, koji je takođe vlasnik Delta televizije DOO Novi Sad, a gde je Mirjana Vasić trenutno direktor.

Još jedan ovakav slučaj desio se na konkursu koji je objavila opština Gornji Milanovac 2021. godine. Medij TV GM Plus naveden je kao realizator dva projekta. Prvi projekat predložio je GM Plus Cable DOO iz Gornjeg Milanovca, izdavač medija TV GM Plus, a drugi UG Glas Porodice iz Beograda. Oba projekta su odobrena. I ovde imamo primer dva povezana lica koja su na prethodno opisani način zaobišla odredbe pravilnika. GM Plus Cable DOO je u vlasništvu Marka Aćimovića i Ljilje Stanisavljev, oboje sa po 50 posto udela u privrednom društvu, dok je Ljilja Stanisavljev zastupnik UG Glas porodice.

Na ovaj način, povezana lica ostvaruju sufinansiranje projekata koje na kraju sprovodi isti medij, te se zaobilazi odredba Pravilnika da učesnik konkursa može konkurisati samo sa jednim projektom na jednom konkursu, te se de facto dozvoljava da povezana privredna društva i preduzetnici pribavljaju sredstva za više projekata na jednom konkursu.

Tokom istraživanja primećena je i sporadična praksa gde su lokalne uprave konkursom utvrđivale određeni iznos sredstava koja su opredeljena za konkurs, a kroz raspodelu sredstava davale veći iznos od predviđenog. Na konkursima raspisanim 2020. godine ovakva praksa uočena je u dve lokalne samouprave – Loznica i Pirot, dok je u 2021. godine, usled veoma male količine dostupnih informacija, ovakva praksa utvrđena samo pri konkursu raspisanom u Novom Pazaru.

Vidljiva je i praksa koja je započeta 2021. godine da se lokalne samouprave oglašuju na odredbe čl. 25 Pravilnika i rešenja o raspodeli sredstava ne objavljuju na svom veb-sajtu. Čak

142 lokalne samouprave postupile su na navedeni način i tako onemogućile javnosti uvid u obrazloženja vezana za dodelu sredstava sufinansiranja.

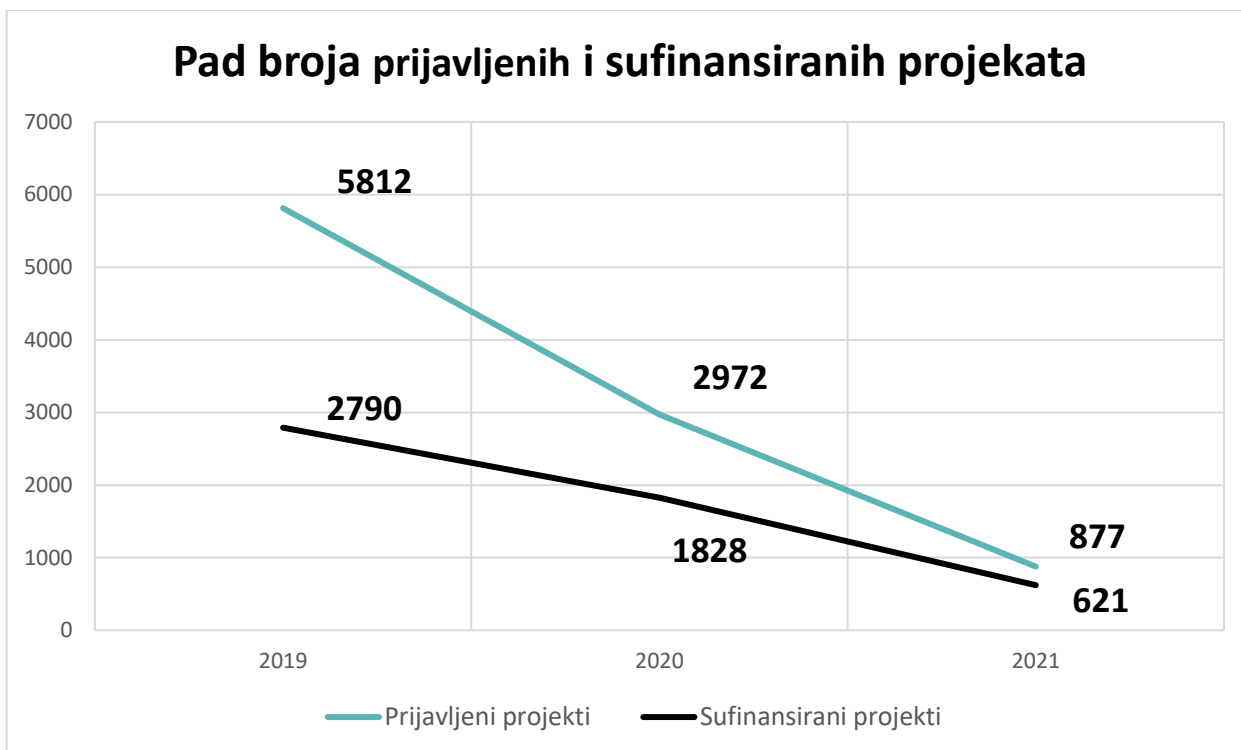
5. Opis stanja: Konkursi

Kao što je napomenuto na samom početku, u okviru ovog istraživanja oslanjali smo se isključivo na podatke iz Baze "Finansiranje medija", sa sajta UNS. Kao što se navodi na njihovom sajtu, baza je unapređivana više godina i prošla je put od pomoćnog alata do javne baze koja korisnicima besplatno omogućava uvid u podatke i dokumenta i njihovo ukrštanje.

Broj raspisanih medijskih konkursa u 2019. godini iznosio je 185, što je nešto više u odnosu na 2018, kada su bila raspisana 162 medijska konkursa. Od 185 prijavljenih, od toga 182 ispravna konkursa. Ipak, ovaj trend rasta nije nastavljen u naredne dve godine, pošto su 2020. godine raspisana 144 konkursa, pritom su svi bili ispravni, dok je 2021. godine raspisano 138 konkursa i svi su bili ispravni.

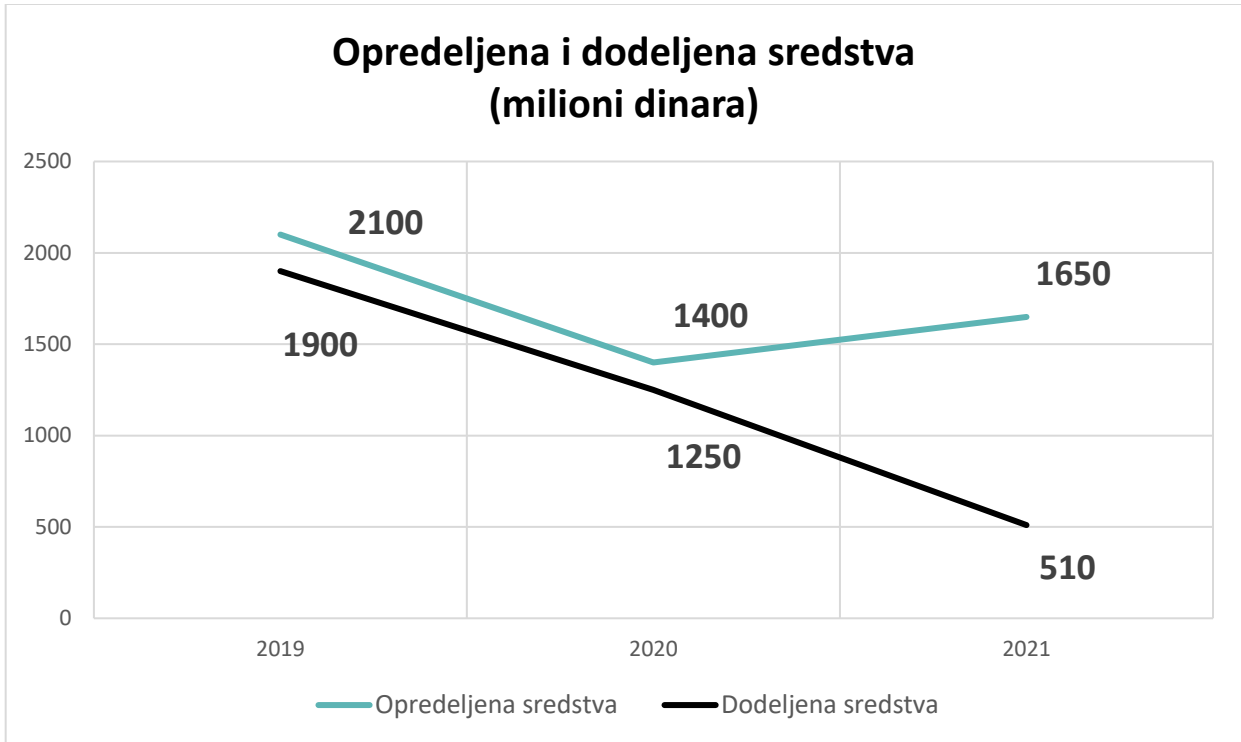
Dvanaest jedinica lokalne vlasti nisu raspisale medijske konkurse u 2019. godini (Batočina, Bosilegrad, Gadžin Han, Golubac, Kragujevac, Lapovo, Ljig, Lučani, Merošina, Mionica, Rača, Sjenica). U skladu sa trendom opadanja broja raspisanih konkursa, broj lokalnih samouprava koje nisu raspisale konkurse povećao se u 2020. godini na 15 (Babušnica, Batočina, Bela Palanka, Bosilegrad, Gadžin Han, Golubac, Kragujevac, Lapovo, Lučani, Rača, Senta, Sjenica, Trgovište, Žabari i Žitorađa), a dodatno je 2021. porastao na 25 lokalnih samouprava koje nisu raspisale konkurse (Ada, Batočina, Bojnik, Bosilegrad, Čačak, Crna Trava, Despotovac, Gadžin Han, Golubac, Knić, Lapovo, Lučani, Mali Idoš, Preševo, Rača, Rekovac, Sečanj, Senta, Sjenica, Srbobran, Surdulica, Titel, Vrbas, Žabari i Žitorađa).

Prijavljenih projekata u 2019. godini bilo je 5.812, od čega je odobreno 2.790 projekata. Zanimljivo je da je tokom 2020. bilo prijavljeno 2.972 projekta, od kojih je odobreno 1.828, što je značajno manji broj u odnosu na prethodnu godinu, dok je 2021. godine prijavljeno 877 projekata, a odobreno 621. Moguće je da do sprovođenja istraživanja podaci o konkursima za 2021. godinu nisu kompletirani u Bazi UNS, što bi objasnilo znatno smanjenje broja projekata.

Ukupan iznos sredstava predviđen za medijske konkurse u 2019. godini iznosio je više od 2.1 milijarde dinara, što je predstavljalo porast u odnosu na 2018. godinu, kada su predviđena sredstva iznosila nešto više od 1.5 milijardi dinara. Ipak, nisu sva predviđena sredstva za 2019. godinu raspodeljena - ukupno je raspodeljeno nešto manje od 1.9 milijardi dinara.

Ovakav trend nije nastavljen 2020. i 2021. godine, što je i očekivano, s obzirom na opadanje broja raspisanih konkursa narednih godina. Veliki pad zabeležen je 2020. godine kada je ukupan iznos sredstava za medijske konkurse iznosio oko 1.4 milijarde dinara, dok je raspodeljeno oko 1.25 milijardi dinara. Iznos opredeljenih sredstava za 2021. godinu iznosi 1.65 milijarde dinara, dok je prema podacima iz Baze UNS za vreme pisanja ovog izveštaja izdvojeno 510 miliona dinara na ime raspodeljenih sredstava. Nemogućnost preciznog i ažurnog utvrđivanja iznosa sredstava direktna je posledica prakse lokalnih samouprava da rešenja o raspodeli sredstava ne objavljuju na svojim zvaničnim sajtovima.

Odredbama Pravilnika utvrđeno je da svaki raspisani konkurs mora sadržati podatke o najmanjem i najvećem iznosu sredstava koja se odobravaju po projektu. Ipak, Pravilnikom nije utvrđen bilo kakav maksimum iznosa, procentualni ili u fiksnom iznosu, što je još jedna manjkavost Pravilnika. Na ovaj način prihvaćena je mogućnost da se određenim projektima opredeljuje nesrazmerno velika svota novca u odnosu na druge učesnike konkursa. Ova praksa izuzetno je lako uočljiva na primeru konkursa raspisanih i iznosa opredeljenih u opštini Novi Pazar.

U prethodne tri godine opština Novi Pazar dodeljivala je najviše iznose sredstava jednom učesniku konkursa – RTV Novi Pazar. U 2019. godini za projekat pod nazivom “Građani i javni interes na prvom mestu” dodeljen je iznos od 45,6 miliona dinara. Sledeće godine istom podnosiocu je odobreno 45 miliona dinara za projekat pod istim nazivom - “Građani i javni interes na prvom mestu” da bi se ista praksa ponovila i 2021. godine, kada je isti podnosilac za projekat “U službi javnog interesa – informisanje građana” primio iznos od 46,9 miliona dinara. Imajući u vidu da je celokupan iznos opredeljenih sredstava za konkurse u ove tri godine bio redom:

- za 2019. godinu – 52,62 miliona dinara;
- za 2020. godinu – 64 miliona dinara; i
- za 2021. godinu - 54 miliona dinara;

jasno je da je procenat opredeljenih sredstava samo jednom podnosiocu bio u opsegu od 70% do 87% ukupnih sredstava. Na ovaj način izvršena je izuzetna favorizacija jednog medija, odnosno izdavača u odnosu na druge. Ponovimo, s obzirom da konkursne prijave nisu dostupne javnosti ne može se sa sigurnošću tvrditi da li je izvršena pozitivna diskriminacija jer se ne može utvrditi da li su prijavljeni projekti RTV Novi Pazar zaista i iziskivali ovakve iznose sufinansiranja. Takođe, s obzirom na to da ne postoji evidencija narativnih i finansijskih izveštaja vezanih za sprovođenje odobrenih projekata, niti je Pravilnikom utvrđena bilo kakva sankcija za nedostavljanje tih izveštaja, teško se može ući u trag tome na koji način su sredstva korišćena i da li su ovako velike svote opravdane.

Ovako visoki procenti dodeljenih sredstava u odnosu na ukupno dodeljena sredstva mogu se videti u nekoliko lokalnih samouprava.

Tokom konkursa raspisanih za 2020. godinu RTV Novi Pazar je dva puta dobio iznose koji su premašivali 70% dodeljenih sredstava (na dva različita konkursa raspisana te godine od strane lokalnih samouprava Novi Pazar i Tutin). RTV Mostnet je na konkursu opštine Prokuplje primio iznos od 3,4 miliona dinara, što iznosi oko 75% dodeljenih sredstava, dok je RTV Kopernikus na konkursu opštine Raška, za svoja dva predložena projekta primio iznos od 17,6 miliona dinara, što iznosi oko 88% dodeljenih sredstava, a RTV Trstenik je na konkursu u opštini Trstenik primio iznos 6 miliona dinara za tri projekta što iznosi po 75% ukupno dodeljenih sredstava.

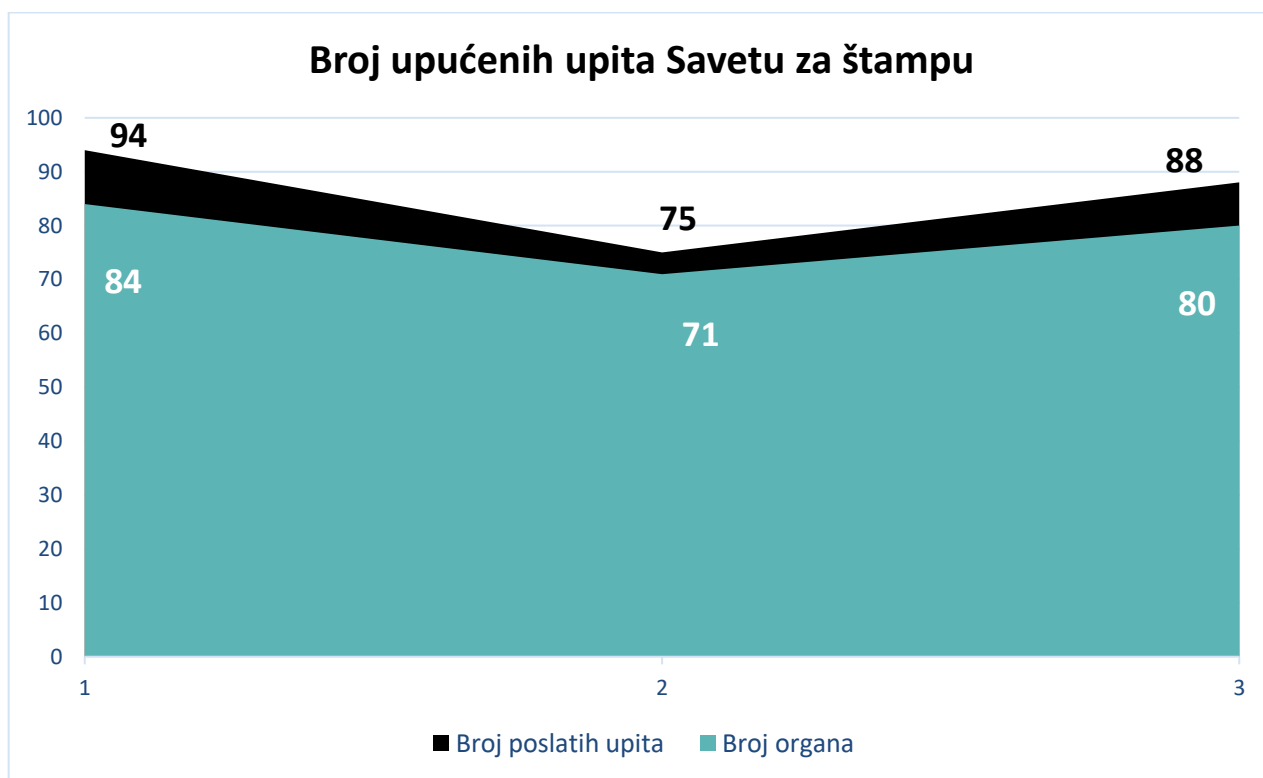
Tokom konkursa raspisanih za 2021. godinu usled nedostatka raspoloživih podataka jedino je, pored podataka za RTV Novi Pazar koji je kao i prethodne godine na konkursima raspisanim u Novom Pazaru i Tutinu, dobio oko 85% od dodeljnih sredstava na konkursu raspisanom u Novom Pazaru i oko 65% na konkursu u Tutinu, zabeleženo da je na konkursu opštine Žagubica, Radio Homolje primilo iznos od 3,9 miliona dinara, što predstavlja 65% dodeljenih sredstava.

Najniži dodeljeni iznos novčanih sredstava po projektu u 2019. i 2020. godini iznosio je 10.000 dinara. Ovaj iznos oba puta dodelila je opština Paraćin, 2019. mediju TV Pomoravlje, dok su 2020. ovu sumu dobili TV Zona plus i TV kanal M. Najniži iznos tokom 2021. dodelila je opština Žagubica, i to 12.000 dinara, koji je dodeljen internet portalima Trag i Naša mesta.

6. Opis stanja: Savet za štampu

rema raspoloživim podacima, tokom razmatranog perioda vidljiv je trend smanjenog broja lokalnih samouprava koje su raspisivale konkurse: 139 lokalnih samouprava je raspisalo konkurse 2019. godine, 2020. godine taj broj je bio 130, dok je 2021. godine zabeležen novi pad, jer je samo 126 lokalnih samouprava raspisalo konkurse.

U skladu sa podacima Saveta za štampu za 2019. godinu, u periodu od 24.01.2019. do 28.10.2019. primljeno je 94 upita za veliki broj medija. Treba imati u vidu da su ova 94 upita **poslala 84 različita organa**, s obzirom da su neke lokalne samouprave tražile informacije po nekoliko puta za isti ili više različitih konkursa. Broj organa koji su poslali upite za 2020. godinu iznosio je svega 71, dok je 80 organa poslalo upite za 2021. godinu. Imajući u vidu da je 2020. godine poslato ukupno 75 zahteva, dok je 2021. godine poslato ukupno 88 zahteva. Iz ovoga se ne može izvući zaključak o trendu opadanja upućenih zahteva jer osim zabeleženog pada iz 2020. godine, broj upućenih upita i organa koji su te upute poslali približno je jednak za godine 2019. i 2021.

Procentualno gledano, pad je primetan samo za 2020. godinu, kada je oko polovine (~53%) lokalnih samouprava poslalo upite, dok je oko 60% njih slalo upite 2019. (~60%) i 2021. godine (~63%). Ipak, ovaj podatak ne može se uzeti kao pozitivan jer je broj raspisanih konkursa 2021. godine bio manji nego prethodne dve godine. Ovo stanovište usvojeno je i u

Medijskoj strategiji 2020-2025. gde se navodi da je neraspisivanje konkursa jedan od glavnih vidova ekonomskih pritisaka lokalnih vlasti na medije koji nisu privrženi režimu.

Jedno objašnjenje za ovakav trend može biti činjenica da je Savet za štampu na svojoj internet stranici omogućio javnosti uvid u ažuriranu bazu podataka o tome koji medij je u prethodnih 12 meseci prekršio kodeks. Pristup ovakvoj bazi potencijalno znatno olakšava funkcionisanje konkursnih komisija jer one sada imaju uvid u svakom momentu koji od medija je u poslednjih 12 meseci kršio kodeks, te se ne moraju opterećivati i zvaničnim slanjem upita Savetu za štampu.

Ipak, ono što se može videti iz upita koje su poslali nadležni organi jeste i da oni često izlistaju sve medije koji su se prijavili na konkurs, bez obzira da li Savet za štampu nad njima ima nadležnost ili ne. Stoga, veliki broj obuhvaćenih medija takođe uključuje i elektronske medije (radio i TV stanice) nad kojima Savet za štampu nema nadležnost. Od ukupnog broja lokalnih samouprava koje su raspisale konkurs 2019. godine 55, 2020. 59, i 2021. 46 lokalnih samouprava nije poslalo nikakav upit, niti tražilo podatke od Saveta. Kompletne tabele sa podacima o upitima nalaze se u dodatku ovog dokumenta.

Takođe, treba uzeti u obzir i nadležnost Saveta za štampu, koja se odnosi isključivo na štampane i onlajn medije i novinske agencije, pa postoji mogućnost da se na neki od konkursa koji su raspisani nisu ni prijavili mediji nad kojima Savet za štampu ima nadležnost, pa zato nije ni postojala potreba da se podaci traže.

Pored lokalnih samouprava, koje su predmet ovog istraživanja, AP Vojvodina - Sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama i Ministarstvo kulture i informisanja su takođe raspisivali konkurse tokom ovog perioda od tri godine. Njih ćemo takođe pomenuti u posebnom delu, jer nam daju potpuniju sliku stanja svih konkursa u periodu od 2019. do 2021. godine.

7. Komparativna analiza

Imajući u vidu da su informacije za potrebe ovog istraživanja dobijene posredno, te da iz raznih razloga postoje propusti, napominjemo da ne možemo da budemo u potpunosti sigurni da su svi podaci apsolutno tačni, ali svakako mogu da daju okvirnu sliku stanja. Prilikom ukrštanja podataka Saveta za štampu i Baze "Finansiranje medija", koju vodi UNS, kao i javno raspoloživih informacija za 2019, 2020. i 2021. godinu, mogli smo da dođemo do sledećih zaključaka.

Osnovni nalazi

Imajući u vidu sav materijal koji je obrađen ističu se određeni trendovi.

Prvo, mediji koji su kršili Kodeks i dalje dobijaju sredstva na konkursima lokalnih samouprava. Ovakva praksa nastavlja se uprkos tome što su neki od medija višestruki kršioc Kodeksa novinara. Ipak, ovakva praksa nije suprotna zakonskim ovlašćenjima datim konkursnim komisijama. Pozitivan trend koji je ustanovljen jeste da je u odnosu na 2019. godinu, u naredne dve godine primetno da je broj nefinansiranih projekata ovih medija veći od onih koji su sufinansirani. Nadalje, osetan je pad prijavljenih projekata na konkursima od 2020. godine u odnosu na 2019. godinu. Ovakav trend moguće je pripisati i tome što je Savet za štampu omogućio javnosti prijavljivanje kršenja kodeksa na jednostavan način putem njihove internet aplikacije, te su i višestruki prekršioc manje prijavljivali projekte na objavljenim konkursima u ovom periodu. Negativan trend je, kako je ranije i navedeno, opadanje iznosa opredeljenih sredstava i sredstava dodeljenih medijima, a primetan je i trend opadanja broja poslatih upita konkursnih komisija Savetu za štampu u vezi sa tim koji mediji su u periodu od 12 meseci pre raspisivanja konkursa prekršili Kodeks.

Kao glavni zaključak ovog istraživanja ostaje da su mediji koji su kršili kodeks dobijali sredstva na konkursima. Ne postoje precizni podaci u kojoj meri se ocenjivao kriterijum propisan Pravilnikom koji se odnosi na izrečene mere od strane Saveta za štampu zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda, ali smo ipak uspeli da pronađemo nekoliko primera.

Međutim, pre nego što pređemo na analizu ocenjivanja kriterijuma, bitno je prikazati na koji način ovaj proces dodele sredstava na projektima funkcioniše i koja je uloga Saveta za štampu.

ULOGA SAVETA ZA ŠTAMPU U PROJEKTNOM SUFINASIRANJU MEDIJSKIH SADRŽAJA

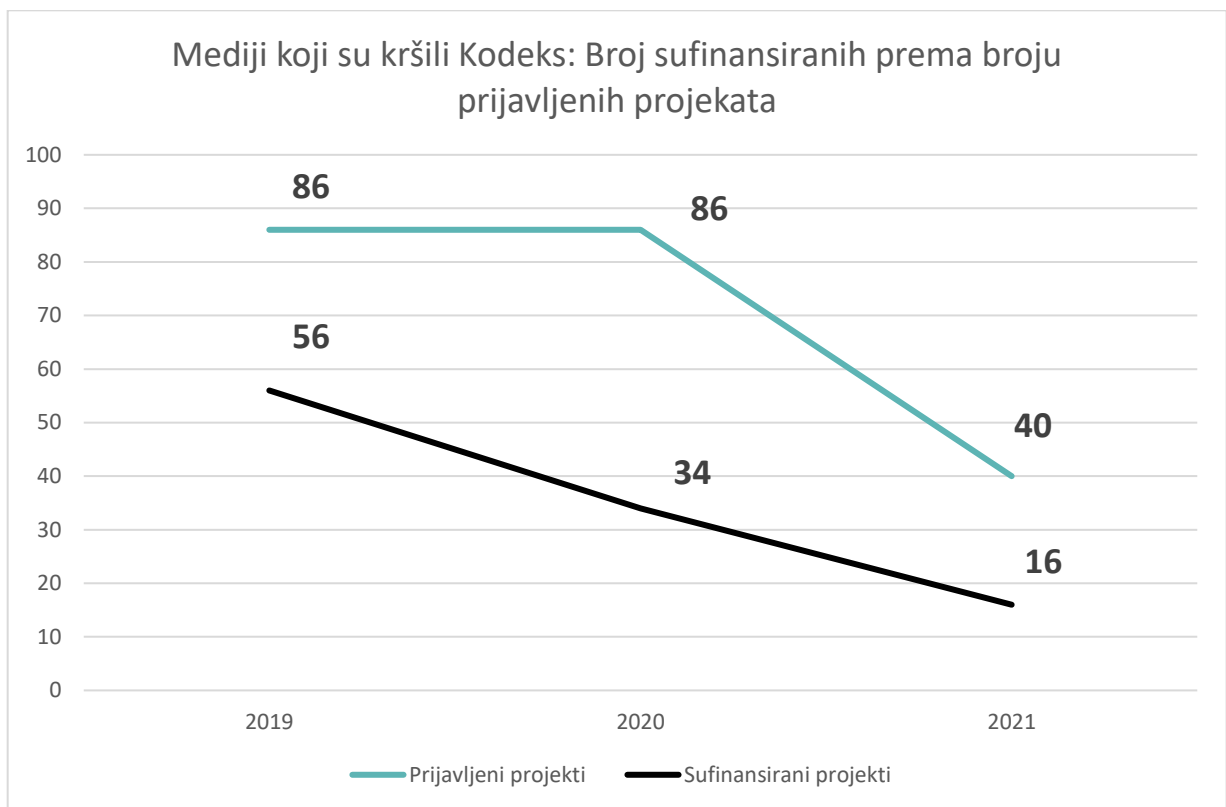

U ovom istraživanju su uzeti u obzir samo mediji koji su se našli u četvrtom koraku, tj. u odgovorima Saveta za štampu koji su poslali lokalnim samoupravama, tačnije komisijama koje razmatraju predloge projekata. Stoga, mediji koji su se našli u odgovorima Saveta za štampu, tj. koji su kršili Kodeks novinara Srbije u poslednjih godinu dana od kada su traženi upiti od Saveta za štampu.

Kada govorimo o medijima koju su aplicirali na konkursima tokom perioda od 2019. do 2021. godine:

- 2019. godine na navedena 86 konkursa, sledeći mediji dobili su ukupno 56 projekata: Afera, Alo, EPančevo, Glas Zapadne Srbije, Informer, Kurir, Ozonpress, Republika.rs, Srbija danas i Večernje novosti. Međutim, 30 projekata ovih medija je odbijeno iz različitih razloga, ali je zanimljivo da samo u tri slučaja postoji jasno obrazloženje da su ovi projekti odbijeni zbog izrečenih mera pred Svetom za štampu, što se može videti u nastavku;
- 2020. godine na navedenih 69 konkursa, sledeći mediji dobili su ukupno 34 projekta: Alo, Dnevni list Danas, EPančevo, EVršac, Gradski portal 018, Informer, Kurir, Media portal, Nove kikindske novine, Srbija danas, Srpski telegraf, Tanjug, Večernje novosti. Čak 52 projekta ovih medija odbijeno iz različitih razloga. Pored toga, medijima Glas Zapadne Srbije, TPKMedia i Srbija danas nije prihvaćen nijedan projekat na 5 konkursa na kojima su aplicirali;
- 2021. godine na navedenom 71 konkursu, sledeći mediji dobili su ukupno 16 projekata: Alo, Dnevnik, GM Press, Informer, Kurir, Srbija danas, Srpski telegraf i Večernje novosti. Takođe, 24 projekta ovih medija odbijeno je iz različitih razloga. Nažalost, kao što je na par mesta u

ovom istraživanju napomenuto, pravu sliku usvojenih predloga projekata za 2021. godinu ne možemo predočiti na osnovu ovih podataka usled izuzetno velikog broja neobjavljenih rešenja o raspodeli sredstava sufinansiranja lokalnih samouprava.

Ipak, treba uzeti u obzir broj izrečenih mera u određenom vremenskom periodu i činjenicu da su određeni mediji ispunili svoju obavezu i objavili odluke Saveta za štampu i tako donekle popravili svoju praksu nakon što im je Savet za štampu izrekao mere. Zbog toga smatramo da je u svetlu dodele novca na konkursima neophodno imati uvid u broj prekršaja Kodeksa, kao i napraviti razliku između medija koji su nastavili sa neetičnim izveštavanjem i onih koji su se poboljšali.

Nadalje, jasan je trend opadanja broja projekata od strane medija koji su prekršioc i kodeksa.

Praksa kroz godine:

2019. godina

Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji su uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2019. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvaćena nadležnost	Broj objavljenih odluka	Dobijena sredstva
Alo	Bajina Bašta - 2 Beograd - 4		1	
Ozonpress	Čačak, Čajetina, Ivanjica, Kosjerić - 1		1	
Srbija Danas	Alibunar, Apatin, Kikinda, Kovačica, Kovin, Mali Zvornik, Novi Bečej, Opovo, Pančevo, Plandište, Ruma, Smederevo, Sombor, Subotica, Zrenjanin - 1		1	
Večernje novosti	Beograd, Čajetina, Kikinda, Lazarevac, Niš, Pančevo, Piroć, Raška, Ruma, Smederevo, Sombor, Stara Pazova, Subotica, Trstenik, Zrenjanin - 1		1	

U tabeli iznad se može videti da su navedeni mediji koji su dobili sredstva imali mali broj prekršaja i da su uglavnom objavljivali odluke, **sa izuzetkom medija Alo, koji je objavio samo jednu od šest odluka o kršenju Kodeksa** koje mu je izrekao Savet za štampu. Svi navedeni mediji su prihvatili nadležnost Saveta za štampu, što ih automatski obavezuje da objavljuju odluke.

U donjoj tabeli se može videti malo drugačija situacija - mediji uglavnom nisu prihvatili nadležnost Saveta za štampu, sa izuzetkom Kurira, pa im se stoga izriču opomene koje nemaju obavezu da objavljuju. Posebno se može videti da kod medija EPančevo i Infomer postoji kontinuitet u kršenju Kodeksa, ali i da ovi mediji dobijaju sredstva na brojnim konkursima.

Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji nisu uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2019. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvaćena nadležnost	Broj objavljenih odluka/opomena	Dobijena sredstva
Afera	Bor - 1	●	0	●
E Pančevo	Alibunar, Bela Crkva, Kovin, Opovo, Pančevo, Plandište, Kovačica - 4	●	0	●
Glas Zapadne Srbije	Bajina Bašta, Čačak, Gornji Milanovac, Ivanjica, Nova Varoš, Požega, Priboj, Prijepolje, Užice - 2	●	0	●
Informer	Beograd, Kikinda, Kovačica, Kraljevo, Nova Varoš, Pančevo, Ruma, Sombor, Subotica, Užice, Zrenjanin - 5 Priboj, Stara Pazova - 4	●	0	●
Kurir	Beograd, Bor, Lazarevac, Odžaci, Pančevo, Ruma, Sremska Mitrovica, Subotica, Trstenik, Vrbas - 1	●	0	●
Republika.rs	Kikinda, Kovačica, Kovin, Opovo, Plandište, Priboj, Sombor, Kraljevo, Nova Varoš, Pančevo, Smederevo, Subotica, Užice - 2	●	0	●

Ono što je takođe bitno analizirati su i informacije koliko projekata je svaki medij dobio, kao i koliki iznosi su im dodeljivani na tim projektima.

Na grafikonu iznad se jasno može videti koliko je ukupno koji medij dobio projekata na svim konkursima tokom 2019. Isto tako, bitno je uzeti u obzir i ukupne novčane iznose na dobijenim projektima, što se može videti na grafikonu ispod.

Analizom podataka iz ovih grafikona se može videti da je recimo medij Afera aplicirao na jednom konkursu i dobio iznos od 400.000 dinara, dok je Alo aplicirao na dva konkursa i dobio 5.900.000 dinara. Portal EPančevo je dobio ubedljivo najviše sredstava - 8.660.000 dinara - raspoređenih na ukupno šest projekata. Takođe, Informer je realizovao 11 projekata sa ukupnom sumom od 5.500.000 dinara.

2020. godina

Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji su uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2020. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvaćena nadležnost	Broj objavljenih odluka/opomena	Dobijena sredstva
Alo	Bajina Bašta, Bogatić, Beograd, Kraljevo, Sremska Mitrovica - 6, Subotica - 4, Užice - 4, Vrnjačka Banja		1	
Danas	Paraćin, Piroć, Veliko Gradište		1	
Srbija Danas	Kovačica, Ruma, Sombor		1	

U tabeli iznad se može videti da su navedeni mediji koji su dobili sredstva imali mali broj prekršaja i da su uglavnom objavljivali odluke, sa izuzetkom medija Alo, koji je objavio samo jednu od šest odluka o kršenju Kodeksa koje mu je izrekao Savet za štampu. Svi navedeni mediji su prihvatili nadležnost Saveta za štampu, što ih automatski obavezuje da objavljuju odluke.

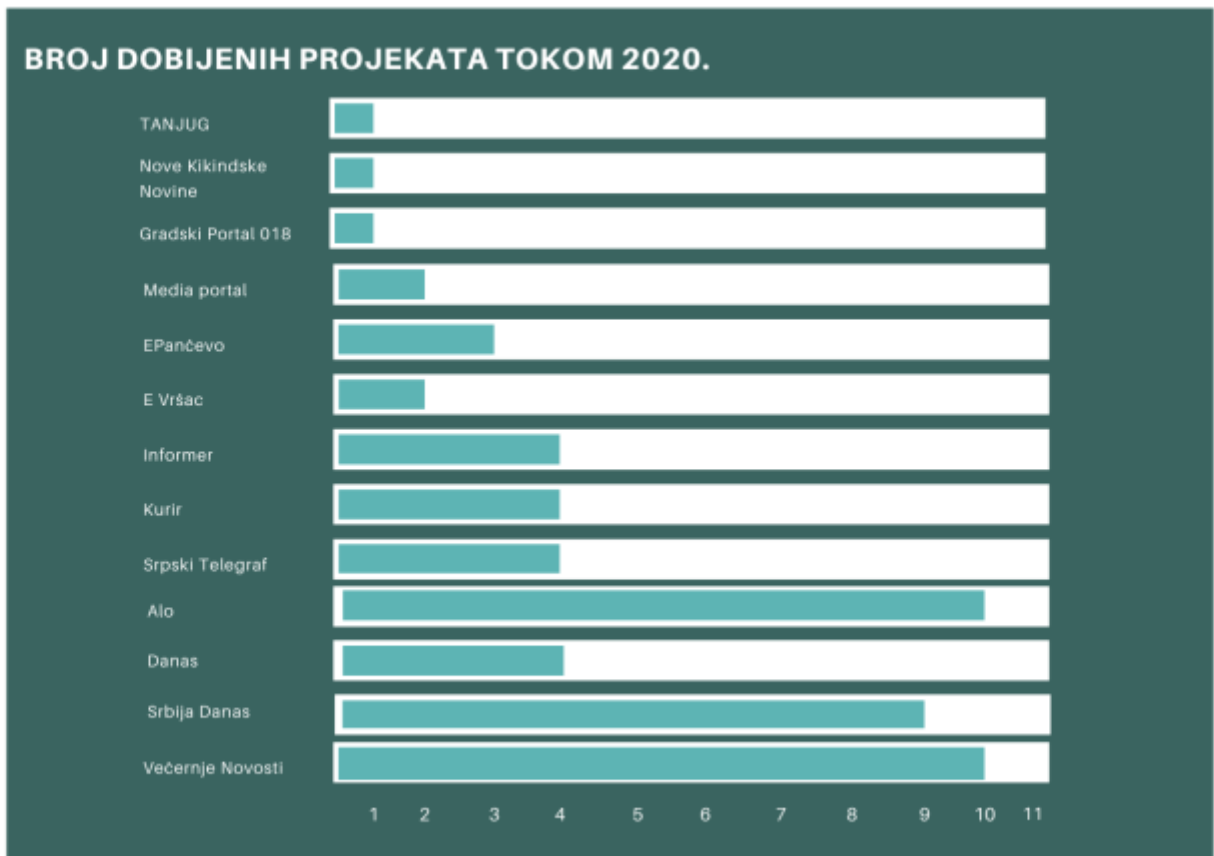
Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji nisu uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2020. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvaćena nadležnost	Broj objavljenih odluka/opomena	Dobijena sredstva
E Pančevo	Pančevo - 9	●	0	●
E Vršac	Alibunar	●	0	●
Gradski Portal 018	Niš	●	0	●
Informer	Kikinda - 2, Odžaci - 5, Pančevo - 5, Sombor - 5	●	0	●
Media Portal	Čačak	●	0	●
Nove Kikindske Novine	Kikinda	●	0	●
Srpski Telegraf	Kikinda - 2, Odžaci - 4, Pančevo - 4, Sombor - 4	●	0	●
TANJUG	Sremski Karlovci	●	0	●
Kurir	Bogatić - 3, Beograd - 3, Kraljevo - 3, Smederevo - 3	●	0	●
Večernje Novosti	Čačak - 2, Despotovac - 2	●	0	●

U ovom prikazu prikupljeni su podaci o medijima kojima su izrečene javne opomene i donete odluke o kršenju kodeksa, ali po podacima koji su nam bili dostupni, oni nisu objavili ove opomene, odnosno odluke. Kao i prethodnoj godini, najveći broj medija koji nisu objavili odluke Saveta za štampu nije ni prihvatio nadležnost Saveta, osim Kurira i Večernjih novosti, kao medija koji su prihvatili nadležnost, a uprkos svojoj obavezi, nisu objavili odluke Saveta.

Posebno se može videti da kod medija EPančevo i Infomer postoji kontinuitet u kršenju Kodeksa, ali i da ovi mediji dobijaju sredstva na brojnim konkursima.

Ono što je takođe bitno analizirati su i informacije koliko projekata je svaki medij dobio, kao i koliki iznosi su im dodeljivani na tim projektima.

Na grafikonu iznad se jasno može videti koliko je ukupno koji medij dobio projekata na konkursima tokom 2020. Isto tako, bitno je uzeti u obzir i ukupne novčane iznose na dobijenim projektima, što se može videti na grafikonu ispod¹.

¹ Bitno je napomenuti da su podaci iz ova dva grafikona dobijeni uporednom analizom podataka dobijenih kroz uvid u UNS-ovu bazu podataka o sprovedenim medijskim konkursima i upita koji su Savetu za štampu dostavljeni od lokalnih samouprava, jer postoje određena odstupanja u bazi podataka UNS, stoga se može reći da je ovo najpotpunija slika potvrđenih iznosa za pojedinačne medije koji su učestvovali na svim konkursima 2020. godine.

Uočljivo je recimo da je novinska agencija Tanjug aplicirala na jednom konkursu i dobila iznos od 100.000 dinara, dok je medij Nove kikindske novine takođe aplicirao na jednom konkursu i dobio 6.200.000 dinara. Medij Alo je aplicirao na najviše projekata i dobio preko 8 miliona dinara za njihovo sprovođenje, dok je Dnevni list Večernje novosti na isto toliko konkursa prihodovao 1.530.000,00 dinara. Posebno je uočljiv primer portala Epančevo, koji je aplicirao na tri konkursa, imao čak 9 javnih opomena, i na ime tih projekata primio iznos od 6.030.000 dinara.

2021. godina

Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji su uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2021. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvaćena nadležnost	Broj objavljenih odluka	Dobijena sredstva
Kurir	Bogatic -10, Beograd - 10, Smederevo -10		2	
Srbija Danas	Bela Crkva, Bogatic, Mali ZVornik, Plandište, Vladimirci		1	
Večernje Novosti	Beograd - 2, Trstenik -1		2	

U tabeli iznad se može videti da je medij Srbija danas imao jednu javnu opomeni i da ju je objavio, dok je medij Kurir imao čak 10 javnih opomena u periodu od 12 meseci pre raspisivanja konkursa za 2021. godinu, od kojih je samo 2 objavio. Oba navedena mediji su prihvatila nadležnost Saveta za štampu, što ih automatski obavezuje da objavljuju odluke.

Sredstva odobrena od strane konkursnih komisija medijima koji nisu uzeli u obzir odluke Saveta za štampu za konkurse raspisane 2021. godine

Naziv medija	Broj prekršaja po konkursu	Prihvacena nadležnost	Broj objavljenih odluka/opomena	Dobijena sredstva
GM Press	Gornji Milanovac - 2	●	0	●
Informer	Beograd - 8	●	0	●
Srpski Telegraf	Lazarevac - 2	●	0	●
Alo	Beograd - 3	●	0	●
Dnevnik	Bela Crkva - 1	●	0	●

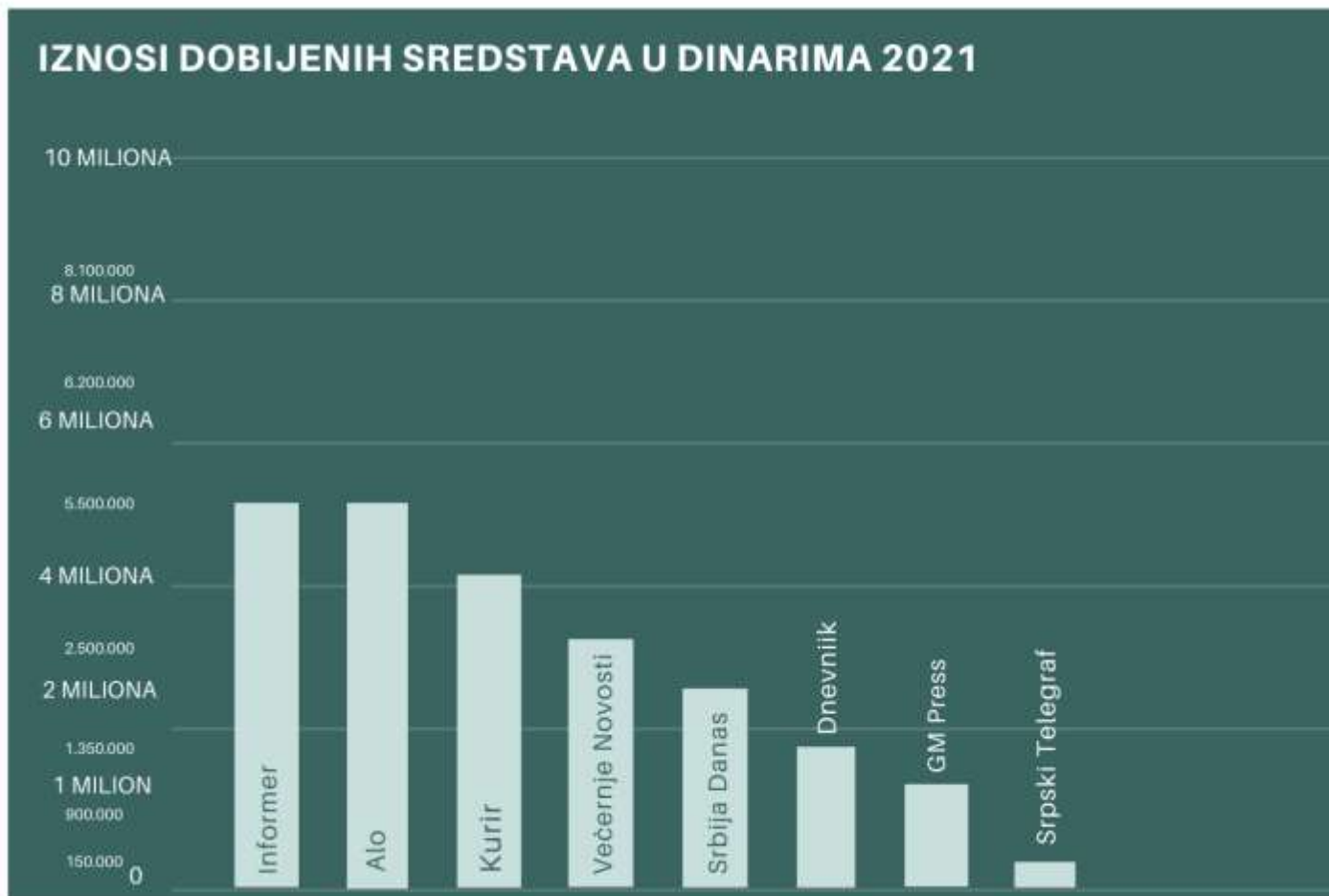
U ovom prikazu prikupljeni su podaci o medijima kojima su izrečene javne opomene, odnosno odluke o kršenju Kodeksa, ali po podacima koji su nam bili dostupni, oni nisu objavili ove odluke. Kao što je uočljivo bilo i za prethodnu godinu, najveći broj medija koji nisu objavili odluke Saveta za štampu su mediji koji nisu prihvatili nadležnost Saveta, osim medija Alo i Dnevnik, kao medija koji su prihvatili nadležnost, a uprkos obavezi, nisu objavili odluke Saveta.

Simptomatičan je rast odluka, odnosno opomena medijima Kurir, Informer i Alo, koji uprkos tome što već tri godine za redom krše kodeks konstantno dobijaju sredstva za aplicirane projekte.

Ono što je takođe bitno analizirati su i informacije koliko projekata je svaki medij dobio, kao i koliki iznosi su im dodeljivani na tim projektima.

Na grafikonu iznad se jasno može videti koliko je ukupno koji medij dobio projekata na svim konkursima tokom 2021. Ovi podaci, opet, limitirani su činjenicom da većina rešenja o dodeljenim sredstvima nije objavljena i ne nalaze se u UNSovoj bazi podataka. No i pored ovog ograničenja, uočljivo je da su medijima odobravani projekti i u lokalnim samoupravama koje nisu slale upite Savetu za štampu. Isto tako, bitno je uzeti u obzir i ukupne novčane iznose na dobijenim projektima, što se može videti na grafikonu ispod.

IZNOSI DOBIJENIH SREDSTAVA U DINARIMA 2021

Uprkos limitiranim podacima za 2021. godinu još više je uočljiva činjenica da su višemilionska sredstva dodeljena „redovnim“ kršiocima Kodeksa – Alo, Informer i Kurir. Tako, iako su dostupni podaci samo za konkurs koji je sproveo Grad Beograd i medij Informer i medij Alo na tom konkursu prihodovali su iznose od 5.500.000 dinara. Kako većina nadležnih organa nije objavila rešenja o dodeli sredstava na održanim konkursima, ovaj broj nije konačan, ali je i pored toga na izuzetno visokom nivou.

Pojedinačni primeri

Prilikom razmatranja projekata konkursna komisija sastavlja obrazloženi predlog na osnovu kojeg se donosi rešenje o dodeli sredstava. Nažalost, mi smo imali uvid uglavnom u rešenja o dodeli sredstava gde se najčešće uopšte ne spominju kriterijumi privrženosti profesionalnim i etičkim medijskim standardima (propisani članom 18 Pravilnika stav 1 tačka 2) ili se samo uopšteno spomene čl. 18 stav 1 Pravilnika koji, pored privrženosti profesionalnim i etičkim medijskim standardima, uključuje i kriterijum ostvarivanja javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Tek u pojedinim rešenjima se navodi samo uopšteno da su ispunjeni kriterijumi iz člana 18 stav 1 Pravilnika. Jedino što možemo da pretpostavimo da više informacija na ovu temu možda postoji upravo u obrazloženim predlozima komisija na osnovu kojih se donose konačna rešenja o dodeli sredstava, gde su detaljnije obrazlagani kriterijumi. Kao i uvek, postoje izuzeci, pa smo mogli da pronađemo kako loše tako i dobre primere.

Loše prakse

rešenju o raspodeli sredstava Opštine Kovačica, mediju EPančevo dodeljena su sredstva u iznosu od 1.960.000 dinara, bez uzimanjai u obzir da je ovaj medij prekršio Kodeks novinara Srbije čak devet puta te godine, sa četiri prekršaja u martu i pet prekršaja u junu 2019. godine. Slično je i sa rešenjem o raspodeli sredstava Grada Beograda, koji je dodelio dnevnim novinama Alo d.o.o, Beograd 5.500.000 dinara za projekat "Volim Beograd". U rešenju se ne spominje da je medij Alo pred Savetom za štampu imao ukupno četiri prekršaja (dva prekršaja u maju 2018, jedan prekršaj u junu 2018. i jedan prekršaj u novembru 2018). Obe lokalne samouprave tražile su od Saveta za štampu informacije o pomenutim medijima i dobile su precizne odgovore.

Još jedan loš primer dodele sredstava finansiranja zabeležen je 2020. godine pri konkursu raspisanom od strane Grada Pančeva, kada je komisija rešenjem o raspodeli sredstava dodelila iznos od 1.700.000,00 dinara na ime predloženog projekta koji će se realizovati putem portala epancevo.rs, iako je lokalna samouprava poslala upit Savetu za štampu i prethodno bila obavestena da je navedeni medij čak 9 puta prekršio kodeks.

Sličan primer zabeležen je 2021. godine povodom konkursa koji je raspisao Grad Beograd, kada su sredstva u iznosu od 5.500.000,00 dinara dodeljena mediju Alo za projekat Beograd u pokretu, koji je u prethodnom periodu od godinu dana od objave konkursa prekršio kodeks tri puta, a nijednom nije objavio odluku Saveta za štampu iako je prihvatio nadležnost tog samoregulatornog tela. Na istom konkursu mediju Kurir odobrena su sredstva u iznosu od 2.502.000,00 dinara, iako je isti medij čak 10 puta prekršio kodeks, a odluke Saveta za štampu objavio u samo dva navrata.

Nažalost, kako rešenje o odobrenim sredstvima nije objavljeno, a u skladu sa podacima iz baze podataka UNS-a, primere ovih pojedinačnih slučajeva nismo u mogućnosti da prezentujemo, osim u vidu tabele odobrenih sredstava onako kako su unete u bazu podataka

UNS.

Dobre prakse

Uspeli smo da pronađemo i nekoliko svetlih primera gde navedeni mediji nisu dobili sredstva upravo zbog neispunjavanja kriterijuma privrženosti profesionalnim i etičkim medijskim standardima.

Tokom 2019. Grad Kraljevo, u obrazloženju zašto podnosilac projekta "INFO IT MEDIA DOO Beograd" nije dobio novčana sredstva kao razlog navodi to što bi se projekat realizovao putem medija Informer, kome su u proteklih godinu dana izrečene javne opomene od strane Saveta za štampu.

U rešenju o raspodeli novčanih sredstava 2019. Opštine Vrbas, navodi se da projekat Adria medija grupe, koji bi se realizovao preko medija Kurir, jeste u skladu sa kriterijumom iz člana 18 stava 2 Pravilnika, odnosno merom pružanja veće garancije privrženosti profesionalnim i etičkim standardima, međutim, navodi se i da je učesniku konkursa izrečena mera od strane Saveta za štampu, te da Kurir tu odluku nije objavio. Takođe, kako se u rešenju navodi, podnosilac projekta u konkursnoj dokumentaciji nije dostavio dokaz da su nakon izricanja mera preduzete aktivnosti da se sličan slučaj neće ponoviti, te da projekat iz tih razloga neće dobiti novčana sredstva

Grad Pirot u svom rešenju o raspodeli sredstava 2019. direktno navodi da, na osnovu podataka Saveta za štampu o kršenju novinarskog kodeksa, projekat dnevnog lista Večernje novosti nije ni ušao u razmatranje za raspodelu novčanih sredstava.

Primeri dobre prakse prisutni su i u narednim godinama. Naime, 2020. godine Opština Srbobran donela je odluku da ne podrži projekat koji bi se sproveo u mediju Alo, između ostalog i iz razloga što su zbog kršenja Kodeksa donete četiri odluke Saveta za štampu.

Opština Bela Crkva takođe 2020. godine nije odobrila projekat koji je isti medij predložio iz istih razloga.

Iz istih razloga 2021. godine dve lokalne samouprave nisu odobrila sredstva sufinansiranja mediju Glas Zapadne Srbije, u pitanju su Gornji Milanovac i Užice.

Slučaj Ministarstva kulture i informisanja i AP Vojvodine

Kao što smo gore napomenuli, ovde su analizirane isključivo lokalne samouprave. Pored njih, bitno je pomenuti i konkurse Ministarstva kulture i informisanja i AP Vojvodine - Sekretarijata za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama.

Zahtevi koje je poslalo Ministarstvo kulture i informisanja povodom raspisanih konkursa od 2019. do 2021. godine uvek su bili blanko, tj. nikada nije poslat spisak medija koji su se prijavili

na konkurs, već su od Saveta za štampu, čim je konkurs raspisan, tražene informacije koji su sve mediji prekršili Kodeks novinara Srbije u prethodnih godinu dana. U skladu sa zahtevom, Savet za štampu je naveo ukupno 24 medija koji su prekršili kodeks u prethodnih godinu dana za 2019. i 2020. godinu, dok je za 2021. godinu navedeno 27 medija.

Ministarstvo kulture i informisanja raspisalo je 2019. dva konkursa, prvi 14.04.2019. i drugi 10.12.2019. Za 2020. i 2021. godinu raspisalo je samo po jedan konkurs. Konkursi su podeljeni u devet celina prema formi medija i vrsti sadržaja, osim konkursa koji je raspisan 2021. godine, koji je bio razdeljen u 10 celina.

Zahtev koji je poslat od strane Ministarstva kulture i informisanja za 2019. godinu odnosio se na konkurs raspisan 14.04.2019. Ukrštanjem informacija mogli smo da dođemo do zaključka da su Ozonpress (400.000 dinara), Takovske novine (400.000 dinara) i Večernje novosti (1.995.000 dinara) dobili sredstva na konkursu, iako je Komisija za žalbe Saveta za štampu donela odluke da su ti mediji prekršili Kodeks novinara Srbije.

Takođe, zanimljivo je da privredno društvo Adria Media Group doo Beograd nije dobilo projekat za svoj medij Kurir u traženom iznosu od 1.500.000 dinara, upravo zbog neispunjavanja kriterijuma pružanja veće garancije privrženosti profesionalnim i etičkim standardima.

* Konkurs Ministarstva kulture i informisanja i Rešenje o dodeli sredstava

Bitno je napomenuti da su Kurir, Ozonpress, Večernje novosti i Takovske novine po jednom prekršile Kodeks u prethodnoj godini. Posebno je napomenuto u izveštaju Saveta za štampu da su Večernje novosti i Ozonpress objavili odluke Saveta za štampu, što je dokaz o tome da su nakon izricanja mere mediji preduzeli određene aktivnosti, a upravo je to jedan od kriterijuma koji se ocenjuje prema Pravilniku, što svakako treba imati na umu prilikom analize ovih podataka.

Povodom zahteva Ministarstva poslatog u vezi sa konkursom raspisanim 2020. godine ukrštanjem podataka došli smo do zaključka da su izdavačima medija Ozonpress (1 projekat), Kurir (1), Gradski portal 018 (1) i Danas (6), bila dodeljena sredstva za sprovođenje prijavljenih projekata.

Od ova četiri medija, dva su objavila odluke – Danas i Ozonpress, dok druga dva – Kurir i Gradski portal 018 – nisu.

Ozon Media doo, izdavaču Ozonpress medija, dodeljeno je 500.000 dinara za projekat "Profesionalni sport na teret građana Srbije", Adria Media doo, izdavaču medija Kurir, dodeljeno je 450.000,00 dinara za projekat "Održiva moda za zaštitu životne sredine," RTV BUM018 doo, izdavaču medija Gradski portal 018, dodeljeno je 400.000,00 dinara na ime projekta "Baba Jaga 21. veka," dok je Dan Graf doo, izdavaču medija Danas, za ukupno 6 projekata dodeljen ukupan iznos od 3.100.000 dinara.

Kako povodom ovih projekata nije objavljeno koji mediji će sprovesti projekte nismo bili u mogućnosti da utvrdimo da li su projekti dodeljeni kažnjenim medijima ili ne, ali indikativno je da izdavačima medija kojima su izrečene javne opomene i uprkos tome što su se neki od njih oglašili da iste opomene objave ipak dodeljuju novčana sredstva sufinansiranja.

Povodom konkursa raspisanog za 2021. godinu, na žalost, kao i kod većine lokalnih samouprava rešenje o raspodeli sredstava nije objavljeno za 9 od 10 celina ovog konkursa, te su stoga rezultati ovog istraživanja u ovom delu nepotpuni.

Od 27 medija koje je Savet za štampu dostavio Ministarstvu kao medije kojima je izrečena javna opomena, nijednom izdavaču tih medija nije bila izrečena javna opomena.

AP Vojvodine - Sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose sa verskim zajednicama u posmatranom periodu od 2019. do 2021. godine poslao je četiri zahteva za dostavljanje podataka o medijima kojima je u prethodnom roku od jedne godine od dostavljanja zahteva bila izrečena javna opomena. Dva zahteva odnosila su se na dva konkursa raspisana 2019. godine, dok je po jedan poslat za konkurse održane 2020. i 2021. godine.

Sekretarijat je Savetu za štampu poslao upite za 50 medija za konkurs raspisan 19.3.2019. godine i upite za 23 medija za konkurs raspisan 19.9.2019. godine. Nijedan od 23 medija za koja je poslat upit za konkurs iz septembra nije prekršio Kodeks novinara Srbije. Jedino su Večernje novosti prekršile Kodeks novinara Srbije i to jednom, kao što smo gore mogli da vidimo. Sekretarijat Večernjim novostima nije dodelio sredstva na konkursu, ali ne zbog kršenja profesionalnih standarda već zato što projektne aktivnosti nisu podobne da ostvare javni interes u oblasti javnog informisanja.

* Konkurs AP Vojvodine i Rešenje o dodeli sredstava

Sekretarijat je za konkurs raspisan 2020. godine Savetu za štampu dostavio zahtev sa 125 navedena medija, od kojih su dva medija bila javno opomenuta – medij Alo je prekršio Kodeks novinara u januaru 2020. godine, dok je medij Nove kikindske novine prekršio kodeks oktobra 2019. godine. Nijedan medij odluku nije objavio.

Sekretarijat je oba projekta navedenih medija odbio, ali u obrazloženju nije ukazao na to da su kršili Kodeksa novinara, već je odluku obrazložio time što nijedan od ova dva projekta nije bio dovoljno podoban da ostvari javni interes u oblasti javnog informisanja, kao i to da nije dovoljno inovativan..

Za konkurs raspisan 4.2.2021. godine Sekretarijat je Savetu za štampu dostavio zahtev za 113 medija koji su prijavili svoje projekte na ovom konkursu. Od tih 113 medija, dva su u prethodnih godinu dana bila javno opomenuta – medij Dnevnik, septembra 2020. godine i medij Alo, takođe septembra 2020. godine, oba medija odluku nisu objavila. Nažalost, rešenje o opredeljenim sredstvima nije objavljeno, stoga ne možemo reći da li su tim medijima ikakva sredstva dodeljena.

8. Preporuke

Pošto je prethodna analiza preduzeta tek kao osnovni korak ka razumevanju sufinansiranja medijskih sadržaja radi ostvarivanja javnog interesa u oblasti javnog informisanja, napominjemo da je u ovoj oblasti još uvek mnogo nedoumica, posebno kada je reč o samom sprovođenju konkursa i njihovoj realizaciji.

Sprovedeni konkursi ne daju pravu sliku poštovanja profesionalnih i etičkih standarda u štampanim i onlajn medijima, nad kojima Savet za štampu ima nadležnost. Razlozi za to mogu biti sledeći:

- Prihvatanje nadležnosti Saveta za štampu, tj. deo medija ne prihvata nadležnost i principe samoregulacije, što ih ne obavezuje da objavljuju odluke Komisije za žalbe;
- Mehanizmi za podnošenje žalbi Savetu za štampu i pitanje ovlašćenja, odnosno ko može da podnese žalbu. Trenutno postoje ograničenja ko može da podnese žalbu, to može biti osoba na koju se tekst odnosi, član Komisije za žalbe ili organizacije koja se bavi zaštitom ljudskih prava. Ukoliko bi se eventualno proširio krug ovlašćenih podnosilaca, moguće da bi bilo više slučajeva pred Savetom,
- Organi vlasti ne poštuju kriterijume iz Pravilnika i ne traže informacije od Saveta za štampu;
- Čak i uz potpune informacije o prekršajima Kodeksa, organi vlasti i dalje tim medijima dodeljuju sredstva za sufinansiranje projekata bez valjanog obrazloženja.

Preporuke za donosiocce odluka:

- U obrazloženju rešenja je neophodno detaljno objasniti način primene kriterijuma iz čl. 18, st. 1, tač. 2 Pravilnika koji se odnose na kršenje profesionalnih i etičkih standarda kako bi ispunila svrha propisana Pravilnikom. Čak i ukoliko se donese odluka da se dodele sredstva mediju koji je prekršio Kodeks novinara Srbije, ona mora biti detaljno obrazložena;
- Prilikom slanja upita Savetu za štampu, neophodno je da organi vlasti navedu nazive medija u kojima će biti realizovan projekat.
- Neophodno je da prilikom izrade konkursne dokumentacije organ koji dodeljuje sredstva napravi jasnu vezu između podnosioca projekta, bio to izdavač ili drugo pravno lice koji podnosi predloge projekata radi objavljivanja u medijima, na način da se u dokumentaciji vidi u kom mediju će projekat biti realizovan. Na taj način bi bilo jasno u i svim dostupnim bazama u kom tačno mediju će biti realizovan projekat;
- Prilikom ocenjivanja kriterijuma koji se odnose na kršenje profesionalnih i etičkih standarda, komisije mogu da koriste javno dostupnu bazu Saveta za štampu na adresi zalbe.rs. Kroz

opciju pretrage baze može se proveriti da li je određeni medij kršio Kodeks i videti pojedinosti svakog slučaja.

- Na sajtu saveta za štampu postoji deo „ko je kršio Kodeks u poslednjih godinu dana“, koji se redovno ažurira i uspostavljen je kako bi se organima koji raspisuju konkurse olakšala dostupnost ovih podataka.

DODATAK

Legenda:

☐	Neraspisani konkurs
✓	Poslat upit
x	Nije poslat upit

Broj	Lokalna samouprava	2019	2020	2021
1	Ada	x	x	☐
2	Aleksandrovac	✓	✓	x
3	Aleksinac	x	x	x
4	Alibunar	✓	✓	✓
5	Apatin	✓	x	✓
6	Arandjelovac	x	x	x
7	Arilje	✓	x	x
8	Babušnica	x	☐	x
9	Bač	✓	x	✓

10	Bačka Palanka	✓	✓	✓
11	Bačka Topola	x	x	x
12	Bački Petrovac	✓	✓	✓
13	Bajina Bašta	✓	✓	✓
14	Bečej	x	x	x
15	Bela Crkva	✓	✓	✓
16	Bela Palanka	✓	□	✓
17	Beočin	✓	x	x
18	Blace	✓	x	✓
19	Bogatić	✓	✓	✓
20	Bojnik	✓	✓	✓
21	Boljevac	x	✓	✓
22	Bor	✓	✓	✓
23	Brus	x	x	✓
24	Bujanovac	x	x	x
25	Čačak	✓	✓	✓

26	Čajetina	✓	x	x
27	Ćićevac	x	x	x
28	Čoka	✓	x	✓
29	Crna Trava	✓	✓	□
30	Ćuprija	✓	✓	✓
31	Despotovac	✓	✓	□
32	Dimitrovgrad	x	x	x
33	Doljevac	✓	x	x
34	Gornji Milanovac	✓	✓	✓
35	Grad Beograd	✓	✓	✓
36	Indija	✓	✓	✓
37	Irig	✓	✓	✓
38	Ivanjica	✓	✓	✓
39	Jagodina	x	x	x
40	Kanjiža	✓	✓	✓
41	Kikinda	✓	✓	✓

42	Kladovo	x	✓	✓
43	Knić	✓	x	□
44	Knjaževac	✓	✓	✓
45	Koceljeva	✓	x	x
46	Kosjerić	✓	✓	✓
47	Kovačica	✓	✓	✓
48	Kovin	✓	x	✓
49	Kragujevac	□	□	✓
50	Kraljevo	✓	✓	✓
51	Krupanj	✓	✓	✓
52	Kruševac	x	x	x
53	Kučevo	x	x	x
54	Kula	✓	✓	✓
55	Kuršumlija	✓	✓	✓
56	Lajkovac	x	✓	x
57	Lebane	x	x	x

58	Leskovac	✓	✓	✓
59	Ljig	□	✓	x
60	Ljubovija	✓	✓	✓
61	Loznica	x	x	x
62	Majdanpek	x	x	✓
63	Mali Iđoš	✓	x	□
64	Mali Zvornik	✓	x	✓
65	Malo Crniće	x	x	x
66	Medveđa	✓	✓	✓
67	Merošina	□	x	x
68	Mionica	□	x	x
69	Negotin	✓	✓	✓
70	Niš	✓	✓	✓
71	Nova Crnja	✓	x	x
72	Nova Varoš	✓	✓	✓
73	Novi Bečej	✓	x	✓

74	Novi Kneževac	x	x	x
75	Novi Pazar	x	x	x
76	Novi Sad	x	✓	✓
77	Odžaci	✓	✓	✓
78	Opovo	✓	x	x
79	Osečina	x	✓	✓
80	Pančevo	✓	✓	✓
81	Paraćin	✓	✓	✓
82	Pećinci	✓	✓	✓
83	Petrovac	x	x	x
84	Pirot	✓	x	✓
85	Plandište	✓	x	✓
86	Požarevac	x	x	x
87	Požega	✓	✓	✓
88	Preševo	x	x	□
89	Priboj	✓	x	✓

90	Prijepolje	✓	✓	✓
91	Prokuplje	x	x	x
92	Raška	✓	x	✓
93	Ražanj	x	x	x
94	Rekovac	x	x	□
95	Ruma	✓	✓	✓
96	Šabac	x	x	x
97	Sečanj	x	x	□
98	Senta	x	□	✓
99	Šid	x	x	x
100	Smederevo	✓	✓	✓
101	Smederevska Palanka	x	✓	✓
102	Sokobanja	x	✓	✓
103	Sombor	✓	✓	✓
104	Srbobran	x	✓	✓
105	Sremska Mitrovica	✓	✓	✓

106	Sremski Karlovci	✓	✓	✓
107	Stara Pazova	✓	✓	x
108	Subotica	✓	✓	✓
109	Surdulica	x	x	□
110	Svilajnac	✓	✓	✓
111	Svrljig	✓	✓	✓
112	Temerin	✓	✓	✓
113	Titel	✓	✓	✓
114	Topola	x	x	x
115	Trgovište	x	□	x
116	Trstenik	✓	✓	✓
117	Tutin	x	x	x
118	Ub	x	x	x
119	Užice	✓	✓	✓
120	Valjevo	x	✓	x
121	Varvarin	x	x	x

122	Velika Plana	✓	✓	✓
123	Veliko Gradište	✓	✓	✓
124	Vladičin Han	x	x	x
125	Vladimirci	✓	✓	✓
126	Vlasotince	✓	✓	✓
127	Vranje	✓	✓	✓
128	Vrbas	✓	✓	✓
129	Vrnjačka Banja	✓	✓	x
130	Vršac	x	x	x
131	Žabalj	✓	x	✓
132	Žabari	x	□	□
133	Žagubica	x	x	x
134	Zaječar	x	x	x
135	Žitište	✓	✓	✓
136	Žitorađa	x	□	□
137	Zrenjanin	✓	x	✓